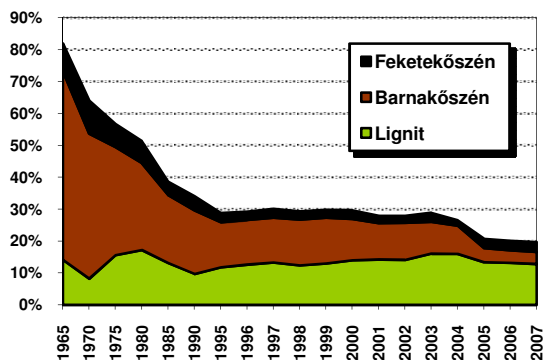

Magyarország és a lignit

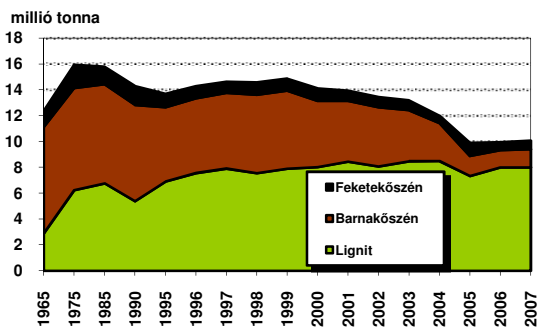
1. Múlt és jelen

Magyarország szénvagyona 3300 millió tonnát tesz ki, ennek döntő többsége lignit. Az éves kitermelés 9-10 millió tonna (amiből 8 MT lignit), vagyis a jelenlegi kitermelési ütemmel a készletek évszázadokig elégségesek lehetnének.

A szén szerepe a hazai villamos energia termelésben
Forrás: Magyar villamosenergia-rendszer statisztikai adatai

A szén jelentősége a hetvenes évek második felétől csökken a primerenergia-ellátásban és a villamosenergia-termelésben.

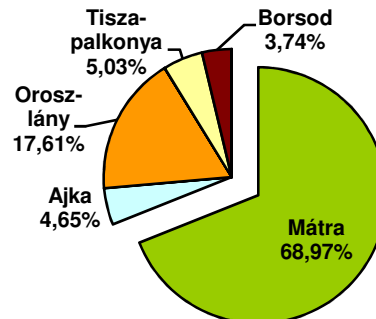

A hazai széntüzelésű erőművek tüzelőanyag-felhasználása
Forrás: Magyar villamosenergia-rendszer statisztikai adatai

Ezzel egyidejűleg, a lignit részaránya jelentősen növekedett: a felhasznált mennyiség kismértékű növekedésével a termelt villamos energia 15%-át állították elő lignitalapon 2007-ben.

Míg a villamosenergia-szektor szén-dioxid kibocsátásai a hetvenes évek vége óta

csökkennek, a lignitalapú kibocsátások növekedtek.

A hazai széntüzelésű erőművek kibocsátásai forrás: Energia Hivatal

A Mátrai Erőmű évi hatmillió tonnás kibocsátása jelenleg valamivel több, mint 10%-t teszi ki az ország összes CO₂ kibocsátásának, ami durván megegyezik Magyarország összes gázéreművének kibocsátásával. Itt érdemes megjegyezni, hogy gázalapon 2,5-szer annyi villamos energiát termeltek, mint szénbázison.

2. Privatizáció és liberalizáció

A nyolcvanas évek végére világossá vált, hogy a gazdaságtalan, állami támogatásokat élvező szénbányászatot, valamint az energiaszektor át kell alakítani. Bár mára egy kivétellel az összes mélyművelésű szénbányát bezárták, a folyamat nem vonta magával a villamosenergia-szektor teljes átalakulását. Sőt, az elavult, alacsony hatásfokú egységek többsége mindmáig üzemel, egyes esetekben szén helyett tűzifával fűtve, azaz a biomasszát fenntarthatatlan módon hasznosítva.

Az energiaszektor 90-es években lefolyt privatizációja konzerválta a szennyező és költséges struktúrákat. A privatizációs és a hosszú távú áramvásárlási szerződések a régi erőművek új tulajdonosait rögzítették a pozícióikban. A piacon nem keletkezett hely új szereplőknek, a szennyező technológiák leváltására nem volt lehetőség.

Amennyiben az állam megközelítésében nem következik be változás, akkor igen korlátozottak az esélyek, hogy a szükséges változások megtörténnek az energiarendszerben. Az állam ugyanis – figyelembe véve érdekeltségeit a részben a tulajdonában álló, illetve az utolsó teljes mértékben állami tulajdonú szénerőművekben – az adminisztratív és pénzügyi támogatások rendszerével meghatározó szerepet játszott a folyamatban; a támogatásokat az adófizetők és a villamos energia fogyasztói fizették meg. Az EU-csatlakozás és az energiaszektor 2008-as liberalizációja nem változtatott jelentősen a képen. A kiotói folyamat, köszönhetően a bázisnak kijelölt 1985-87-es évek átlagának, nemhogy nem kényszerít a CO₂ kibocsátások csökkentését eredményező intézkedésekre, hanem az állami támogatások egy újabb forrását jelenti, amihez további kedvezmények társulnak. Az átláthatatlansági problémákkal kísért folyamat, életben tartva megörökölt struktúrákat, nem szolgálta a köz érdekeit.

A jövőt illetően, mivel a mélyművelésű szénbányászat gyakorlatilag befejeződött Magyarországon, egyedül a lignit kínál komolyan vehető, hosszú távú perspektívát a hagyományos hazai energiahordozók közül, köszönhetően az energiahordozó mennyiségének és a kitermelés alacsony költségeinek. A szénerőműves tervek közül a leginkább kiforrott a Mátrai Erőmű lignitalapú bővítése, amelyben az állam kb. 85%-os tulajdonrészrel bír. A terv, egyéb aggályok mellett, számos gazdasági, környezeti, szociális és jogi kérdést vet fel.

A magyar energiapolitika irányítói nehéz helyzetben vannak. Míg felelősséget viselnek az energiaellátás biztonságáért, a hazai hagyományos – fosszilis – energiaforrások fogyóban vannak. A kőolaj- és a földgázforrások messze vannak attól, hogy kielégíthessék az igényeket, a szénvagyon legfeljebb gazdaságtalanul termelhető ki. Egyedül az olcsón kitermelhető lignit áll rendelkezésre bőségesen. A választási lehetőségek hiánya is szerepet

játszott abban, hogy a pazarló nehézipar ellátására kiépített szén szektor állami támogatása nem szűnt meg.

3. Konklúziók

A nehézipar és az energiafogyasztás összetételének 1990 után bekövetkezett átalakítása hiábavaló volt, a szén szektor (bányák és erőművek) átalakítása nem elégítette ki az összes várakozást; a szennyező erőművek többsége ma is üzemel. Ez a helyzet abból fakad, hogy az elavult erőműveket mindmáig támogatják, amihez, paradox módon, olyan eszközöket is felhasználnak, amelyeket a klímaváltozás ellenében kötött egyezmények egészen más célra hoztak létre. Az erőművek adminisztratív és pénzügyi támogatása eredményeképp a fenntartható megoldások kiszorulnak a piacról. A tervezett új szénerőműves beruházások (Mátra, Mátraterenye, Mohács, Mecsek) piaci alapú megvalósításának az esélye csekély, ráadásul csak további szerepet kapnának a jelen helyzet konzerválásában.

A döntéshozóknak fel kell ismernie, hogy Magyarországnak alapvető érdeke az energiaszektorának fenntarthatóvá tétele, mivel, az IPCC 2007-es jelentése értelmében Magyarország a klímaváltozás által leginkább érintett régiók közé tartozik. A fenntartható energiarendszer komolyan számol az energiahatékonysággal, energiatakarékos-sággal és a megújulókkal, ami nemcsak a klímaváltozás kihívására adott megfelelő válasz lenne, hanem azzal egyidejűleg, segítene az energiaszektor import-függőségének csökkentésében. Ennek érdekében a kormánynak fel kell hagynia az elavult energiatermelő technológiák támogatásával, ki kell vonulnia a tervezés alatt álló szénerőmű projektekből, és programokat kell kezdeményeznie az energiahatékonyság, takarékos-ság és a megújulók terén.